Universitatea Regele Carol II din Cernăuţi
Seminarul român de Literatură Modernă şi Folclor
Director: LECA MORARIU

LECA MORARIU

BUCOVINEANUL N. GANE

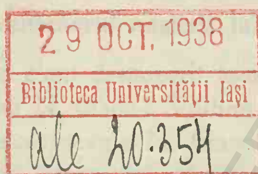
LA CENTENARUL NAŞTERII LUI

CERNĂUŢI 1938
Institutul de Arte Grafice Glasul Bucovinei
21011

20 LEI

Universitatea Regele Carol II din Cernăuţi
Seminarul român de Literatură Modernă şi Folclor
Director: LECA MORARIU

LECA MORARIU

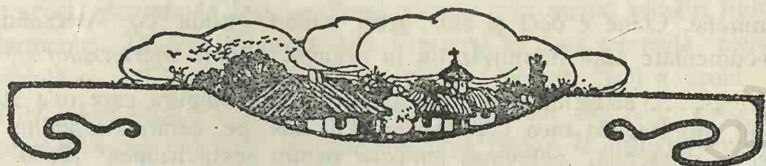

BUCOVINEANUL N. GANE

LA CENTENARUL NAŞTERII LUI

CERNĂUŢI 1938
Institutul de Arte Grafice Glasul Bucovinei
21011

Bucovineanul N. Gane

— La centenarul naşterii lui —

Să nu creadă cineva c'am descoperit te-miri-ce descindere bucovineană a Folticeneanului N. Gane! Vorbim despre Bucovineanul Gane numai la figurat. Bucovinean e N. Gane prin anumite legături sufleteşti cu Bucovina, prin intensa lui adeziune faţă de poezia peisagiului bucovinean şi prin anumite întâlniri ale lui cu cutari inşi bucovineni precum şi cu oarecari împrejurări bucovinene.

Biograficeşte, cronologiceşte începem chiar cu adolescenţa lui, — când copilandrul „de 16 ani" N. Gane (suntem deci la 1854) se pasionează pentru o... Bucovineancă (Maria) în aşa fel, încât din această nevârstnică iubire a putut purcede chiar şi debutul lui literar. Adecă desprindem din schiţa *Cum am început a scrie* (vol. *Păcate mărturisite* 1904) informaţii ca acestea:

„Eram un copilandru de 16 ani şi viitoarele musteţi întârziau de a răsări în ciuda nerăbdării mele. Peste drum de casa noastră părintească din Folticeni locuia un medic Ioan Diaconovici, bucovinean de origină, care neavând copii înfiase o nepoată a sa din Cernăuţi. Ea trebue să fi fost cu vre-o 7—8 ani mai mare decât mine şi era natural să nu fiu eu tocmai un ideal pentru dânsa... Dar eu nu gândiam tot aşa. Cu mintea uşoară, cu închipuirea caldă a unui copil ce acum deschide ochii, dânsa mi se înfăţişa ca o frumuseţă fără păreche în lume" (253—254). — „Era, ca să zic aşa, o a doua Margaretă din Faust, încunjurată de aceeaşi lumină poetică, şi iluziunea mea era cu atât mai completă, cu cât cânta foarte frumos din gură tocmai cântecul *Gretchen am Spinnrad* de Schubert, de răsunau geamurile ferestelor... .... Într'un cuvânt era perfectă, mai perfectă decât tot ce văzusem eu în marele univers cuprins între barierele oraşului meu natal. Cum era dar să n'o iubesc?" (256).

De altfel Gane aparţine categoriei de inşi „normali", cărora reprezentantele sexului advers (bine-înţeles şi dânsele „normale"...) le inspiră numai sentimente generoase: de simpatie, afecţiune, cult,

admirație. Gane e deci și sub acest raport înrudit cu Alecsandri. Documentare sunt mărturiile lui în aceleași *Păcate mărturisite) :*

„.... slăbiciunea de căpetenie, pot zice singura care m'a stăpânit din frageda mea copilărie și m'a dus pe cărări negândite, a fost o deosebită, neînvinsă simpatie pentru sexul frumos" (258). — „Așa îmi aduc aminte că la niște Paști, pe când aveam abia vr'o șase ani, și mă jucam în odaia tatălui meu cu niște soldați de plumb înșirându-i pe podele și pregătind o strașnică bătălie între Nemți și Ruși, deodată ușa se deschide cu zgomot și năprasnic se înfățoșază soții Alecu și Smaranda Lazu cu care părintele meu era în relațiuni de prietenie... Doamna Lazu, gătită ca de sărbătoare, avea o rochie de mătasă a(l) cărei foșnet îmi gâdilia auzul și a(le) cărei colori vii îmi luau ochii. Frumoasă, veselă și prietenoasă cum era, dânsa imediat mă smulse din mijlocul războiului ce organizasem între Nemți și Ruși și mă sărută din toată inima de mai multe ori. Ei bine, acest incident m'a impresionat așa de tare, că după ce soții Lazu au plecat, eu, confuz de sărutările încă calde[1]) ce primisem pe obraz, m'am adresat tatălui meu zicându-i: — Tată am să te rog de ceva.
— Spune, mă băete.
— Cumpără-mi și mie o Lăzoaie!" — (258—160).

Dar idila cu această Marie se destramă ca atâtea visuri ale tinereții. Maria — poate chiar nici măcar bănuind înfloririle și pustiirile sufletești pricinuite efemerului ei vecin de peste drum — își continuă drumul firesc al vieții, și când imberbul ei adorator își vedea

---

1) Cacofonia (fie chiar și numai cea enclitică: „încă calde") e foarte frecventă în epoca lui Gane. Și de ce n'ar fi fost, când dânsa încă și astăzi e una din cele mai stăruitoare buruiene stilistice ale scriitorilor noștri; d. p.: „lumină duhovnicească, care..." Sadoveanu, *Izvorul Alb* 26; „Pârcalabul Luca, ca să..." ibid. 26; „După rânduiala domnească, căpitani" *Frații Jderi* 22; să ocolească calul" ibid. 230; „Strică câteva cărți" Rebreanu, *Jar*, ed. III 127; „să prelungească cât" ibid. 143; „adică cât" ibid. 166; „sălbatecă ca" Mihăescu, *Rusoaica* 26; „lectică, care" ibid. 57; „de frică ca" ibid. 122; „Cu mâneca cămășii" Cezar Petrescu, *Comoara Regelui Dromichet* 129—130; „fapta cărturărească, care" ibid. 234; „joacă cărți" Ionel Teodoreanu, *Bal mascat* Ed. I 60; „să slăbească — căci" *Arca lui Noe* II 241; „Oleacă... Cam multișor" *Secretul Anei Florentin* 25; „la cușca cânelui" ibid. 52; „juca cărți" ibid. 157: — și chiar și la cei cu veleități critico-estetice; „englezoaică care" M. D. Ralea, *Memorial* 1930, 37; „explică că" ibid 61; „luncă catifelată" 91; „eclectică ca" ibid. 114; „parcă către" ibid. 119; „să se prăbușească. Cătă la ea..." Lovinescu, *Bălăuca* 268; „nu strică; ca să..." ibid. 270; „să conducă cancelaria" G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu* 279; „strică casa oamenilor" G. Călinescu, *Cartea nunții* 152; „să facă ca" ibid. 217; „să-și facă carieră" ibid. 292; „mi-e frică ca" ibid. 353; „sofianică, câtă" Lucian Blaga, *Spațiul mioritic* 1936, 108; „cosmică, ca" ibid. 201; „poetică (câte..." ibid. 256; „oratorică; capitole" D. Caracostea, *Estemele limbii române* în „Gândirea" 1938, 61; etc.

de şcoală departe, la Iaşi, — dânsa ajunge prin mariaj până'n fundul Germaniei. Tânărul Werther dela Folticeni îşi face cuvenita convalescenţă... „Copilărescul meu roman“ (vol. cit. 263) e ecoul lui Gane, când rana s'a cicatrizat. Totuşi, după ani de zile, vrăjit de cadrul unei superbe feerii „în mijlocul unei păduri la poalele munţilor Carpaţi“ (271) şi fascinat de apariţia unei păstoriţe, blondă ca acea neuitată Marie, eroul neîmplinitei pasiuni dela Folticeni, e atât de covârşit de amintirea... stelei ce-a murit..., încât rezultatul fu: debutul său literar, cu „nuvela“ *Fluerul lui Ştefan*. Şi oricât de debutant ar fi acest început scriitoricesc, — *Fluerul lui Ştefan* vădind o enormă naivitate — Gane ne serveşte cu prilejul genezei lui o mărturisire care-i face cinste:

„Am scris, am scris şi de ce scriam, de ce mă identificam mai mult cu necazurile bietei *Maria* şi ale nenorocitului *Ştefan*, căci aşa îi botezasem pe eroii primei mele novele *Fluerul lui Ştefan*“ (275).

— şi:

„Cu sau fără succes, aşa am procedat totdeauna şi niciodată nu m'am silit să scriu ceva fără să mă simt mişcat, fără să fiu sub stăpânirea unei emoţiuni“ (279).

Şi-i locul să reţinem o similară confesiune din vol. *Zile trăite* 1903:

„Dar iarăşi altădată, un lucru de nimic, un te-miri-ce, un colţ de cer albastru, o rază de soare strecurată prin geamuri făcea să vibreze biata inima mea vecinic agitată, ... aşa că uitând hotărîrea luată, cădeam fără voie în păcatul beţivului care nu-şi poate stăpâni patima şi începeam din nou să înegresc hârtia“ (179).

Va să zică: Gane se descopere pe sineşi scriitor şi cu concursul vânzolirii sufleteşti venite lui din partea acelei Bucovinence.

Iarăşi cronologic, ajungem la primul real contact al lui Gane cu Bucovina, întâiul lui drum bucovinean, dela Folticeni la „Dorna-Vatra“ — cum îi zice, austriaceşte, chiar Gane (*Zile trăite* 75, 76, 83[2], 235, 236, 237), staţiunii balneare Vatra-Dornei (deşi-i cunoaşte şi numele românesc, cf. ibid. 84) — împreună cu frate-său (Matei). Aceasta, când Gane era de 25 de ani şi se afla consilier de Curte de Apel la Focşani — deci pela 1863. Mărturia o cetim în *Zile trăite*, — mărturie în care informaţia asupra pitorescului bucovinean stăruie mai puţin, insistând, în schimb, mai ales asupra unui penibil incident cu birjarul, Evreu din Bucovina:

„Fiindcă intrasem în vacanțele de vară, plecăi imediat la Fălticeni, și acolo din întâmplare găsii un evreu birjar din Bucovina, care se oferi pentru suma de zece galbeni să ne ducă într'o singură zi la Dorna-Vatra... Am mers patru oare până la Gura-Homorului pe o splendidă șosea, având în toate părțile o priveliște încântătoare...
— Hai mai iute, jupâne, c'o să'nopțăm — îi zisei eu.
— Eu nu sunt jupân — răspunse supărat birjarul. — La noi, în Austria se zice *Domnule*.
— Ei bine, *domnule*. Dacă mergem așa n'ajungem desară în Vatra-Dornei.
— Vom vedea. —
Tăcui în speranță că mai încolo va iuți el caii. Dar parcă făcea într'adins; caii lăsați în voie, din ce în ce slăbiau mersul, înaintând ca culbecul..." (75—77).

„Când deodată auzii *tbrrr*... Ce era? Ajunsesem dinaintea unui han singuratic în mijlocul drumului, unde jidanul opri trăsura. Era pela 5 oare dupăamiazi.
— Ce vrai să faci alt popas aici? — îl întrebăi eu.
— Nu — răspunse birjarul scurt.
— Atunci de ce te-ai oprit?
— De ce m'am opriiiit? Ca să dormim la noapte aici, pentrucă acuși intrăm în sabaș.
— Ce sabaș, jupâne? Așa ne-a fost vorba? Pleacă îndată că de nu, pățești rușinea cu noi.
— Ha..a...! Ce spui?.. Uiți că aici nu suntem la Moldova.
— Pleacă că te cârpesc — adause frate-meu, care din cauza boalei lui era mai nervos.
— Haaaa! Ia să văd mă rog cum ai să mă cârpești!? —
În aceeași clipă auzii o zdravănă palmă răsunând pe obrazul birjarului..." (78—79).

Singurele incondeieri asupra peisagiului bucovinean in acest reportaj sunt doar următoarele fărâme:

„Am mers patru oare până la Gura-Homorului pe o splendidă șosea având în toate părțile o priveliște încântătoare despre care voi vorbi [2]) mai pe urmă" (76); — „Am mers așa vr'o două oare bune pe șoseaua cea frumoasă care străbătea munții ca un șarpe, când în sfârșit, înspre sară, în plin sabaș ajunserăm la Pojorâta, un mic sătucean..." (80).

Nici măcar cum face calea'ntoarsă (dela Dorna la Fălticeni—Focșani) nu ne mai relatează tânărul drumeț N. Gane.

Între timp însă, *Convorbirile literare* dau în vileag „nuvela" (=tradiția populară) *Piatra lui Osman* (An. I 1867—1868) și „nu-

[2]) Dar „mai pe urmă" autorul uită cu desăvârșire să vorbească despre acea „priveliște încântătoare"!

vela" (= fragment de excursie + tradiție populară) *Comoara de pe (muntele) Rarău,* — cu plastice indicii că Gane trebue să fi cunoscut acu bine și Bistrița „bucovineană" și Muntele ei (Dorna, Rarăul etc.). Când și-a fi îngăduit Gane această cunoaștere? Când? În mai multe răstâmpuri și, poate, începând chiar dela (amintita) întâia sa excursie dorneană. Fiindcă, iarăși din *Zile trăite* aflăm că, atunci când (la 1886) „doamna Pia Brătianu, soția primului Ministru de atunci Ioan Brătianu" (231) îl „consultă" pe Gane asupra unui itinerar la Munte („în care parte ar putea să se ducă de preferință, unde să găsească o natură frumoasă" 231), Gane, alături de altele, îi recomandă și aceeași porțiune din Bucovina sa favorită:

„Am sfătuit-o să ieie calea Bucovinei pe șoseaua cea splendidă care merge dela *Ițcani* la *Dorna* și de acolo să se scoboare cu pluta pe Bistrița la *Piatra,* oprindu-se în drum la *Hangu,* pentru a urca Ceahlăul" (231).

Și adaugă mentorul turistic Gane, lunecând până la o evidentă iperbolă:

„Cunoșteam așa de bine acele locuri pe cari le vizitasem de atâtea ori, încât i le-am recomandat cu toată căldura ca cele mai frumoase din întreaga Românie" (231—232).

„Cunoașteam *așa de bine* acele locuri pe care le vizitasem *de atâtea ori"* — e mărturia. Înțelegem deci pe ce fel de trăiri se putea bizui, între 1867—1869, *Piatra lui Osman* și *Comoara de pe muntele Rarău.*

Și încă o precizare — fie chiar numai ipotetică. Celalt drumeț „bucovinean" din aceasta epocă, Iacob Negruzi (cu memorialul *Din Carpați: Baia și Slatina — Munții Bucovinei — Bistrița,* în vol. *Scrieri complecte* V 1896) amintește în plutăritul său de: „tovarășul meu" (114) și „amicul meu" (126, 128, 137). Cine poate să fi fost, la 1865, acest *tovarăș-amic* de-o vârstă cam și de-o mentalitate cu I. Negruzzi însuși, care atunci era de 23 ani[3])? Răspundem: Poate să fi fost chiar N. Gane (de 27 ani atunci), debutant la Bistriță și la celelalte, acu în 1863, încât la 1865 se poate mândri că *vizitase* „acele locuri" „de atâtea ori" (*Zile trăite* 231). În cazul acesta, cifrarea lui Gane (*Zile trăite* 293) „a *doua* călătorie la munte" pentru anul 1866, ar fi greșită. De altcum, și mai târziu (la 1867),

---

[3]) Nevârstnicia aceasta ar fi lămurind și miopia drumețului Iacob Negruzzi.

Gane îl are pe I. Negruzzi tovarăş [4]) de drum la Paris şi'n Elveţia (v. *Păcate mărturisite* 184, 196, 198, 204, 223, 229, 233, 234).

Şi, reluând acum firul — iată cât de multă bucovinie e'n *Piatra lui Osman* şi *Comoara de pe Rarău.*

Piatra lui Osman e înfăţişarea literară a tradiţiei populare asupra cutărei impresionante stânci din preajma vestitelor şi temutelor *Toance* ale Bistriţiei. Acolo-şi află moartea nelegiuitul *Osman*, fulgerat de cuţitul lui *Mihai Plăieşul* atunci când, cu pluta, e pe cale să fugă cu prada lui: Irina „Fiica lui Nistor" şi logodnica lui Mihai Plăieşul.

Dar — ceea ce mai ales ne priveşte acum — Gane ni-i chiar un fel de informator istoric [5]) asupra anumitor împrejurări bucovinene. Iată-le d. p. condiţiunile de comunicaţie pe vremuri în muntele Bucovinei:

„În mijlocul lor (munţilor), pe malurile a trei râuri, Bistriţa, Neagra şi Dorna, e aşezat satul Dorna. Nici o cale de comunicaţiune nu era mai înainte prin munţii noştri. De-ar fi voit cineva să viziteze Dorna, trebuia să se acaţe pe stânci, să treacă prin râpi, să-şi facă de multe ori drum cu toporul prin pădure; iar pentru a reveni din Dorna, singurul mijloc mai lesnicios dar nu fără pericol era de a se scobori cu pluta pe Bistriţa, până la târgul Piatra" *(Piatra lui Osman* I).

Şi iat-o Dorna de altădată!... Gemând de — urgia turcească. Cine-ar mai crede astăzi?! Căci trecutul — chiar şi cel mai apropiat — e atât de curând dat uitării. Dacă d. p. i-am uitat pe Turcii dela Cernăuţi (unde până astăzi dăinuie o *fântână turcească*, cu minuni de arabescuri în lemn şi cu jghiaburele ca la cea mai autentică cişmea dela Istambul), de ce nu i-am fi uitat pe Turcii dela Vatra-Dornei?! Nu-i uită însă informaţia lui Gane, pomenindu-i foarte plastic:

„O colonie de otomani, goi şi flămânzi, ce nu mai găsiau adăpost în ţara lor, ceată compusă din vagabunzi, dezertori din armată, bandiţi scăpaţi de prin închisorile Turciei, s'a aruncat într'una din zile ca un nor de lăcuste peste munţii Dornei. Sub cuvânt că făceau comerţ de cherestele, ei începură a stoarce munca locuitorilor în modul cel mai ruinător, apăsându-i în tot felul, comiţând chiar crime, pângărind familiile şi locaşurile sfinte, astfel încât mâna lor

---

4) Faptul acestei posibile întovărăşiri turistice nu e indiferent, — „ştiut fiind" cât elan drumeţesc colcăia în îndrăgitul de poezia firii N. Gane, câtă şcoală putea face dânsul. Iacob Negruzzi ar fi deci numai ucenicul lui Gane. Iar Bistriţa lui Negruzzi, şi din acest motiv e mai săracă decât cea a lui Gane.

5) Cf. şi eseul *Turcii dela Dorna* în rev. „Făt-frumos" XII 1937, 112—113.

lacomă şi cruntă izbuti în scurtă vreme a răspândi pretutindene mi=zerie, sânge şi disperare. Înzadar locuitorii Dornei alergară de mai multe ori la sprijinul autorităţilor din ţară; autorităţile erau prea slabe pentru a izgoni din poticele Carpaţilor aceşti hoţi, cari sub masca de comercianţi pustiau munţii şi răpiau din gura locuitorilor şi a co=piilor lor, pânea de toate zilele" (ibidem I).

Iar *Mihai Plăieşul* (căruia ortomanul de Osman avea apoi să-i fure logodnica) se înverşunează asupra Osmanlâilor rezonând în si=neşi: „Când oare a scăpa Dorna de lighioaiele aste de Turci cari ne=au mâncat averile şi ne=au săcat munţii?"

Şi nu i=a uitat — se pare — pe aceşti Turci şi nepreţuitul Franz Xaver Knapp († 1882), în colecţia sa *Illustrierte Bukowina* (1857). Ai zice că chiar pe acest avan Osman ni l=a eternizat Fr. X. Knapp în ilustraţia *Vatra=Dornei (baie) — Bad: Watra=Dorna* din documentata sa colecţie de 18 stampe. Ca unul care avea o bună şcoală a desenului — căci tusopsprece stampe ale lui sunt „Nach d. Natur gez. v. F. X. Knapp" (cum cetim în fiecare din ele) — Knapp făcea parte dintre puţinii cari — vorba lui Goethe — puteau fi stăpâni pe arta de a vedea, fiindcă ştiau desena. Deaceea a sa *Bucovină ilustrată* (cu text de — profesorul lui Eminescu Ernst Rudolf Neubauer, tradus „in das Romanische" de Iohann Mitkiewicz) cuprinde un mănunchiu de vajnică documentare asupra trecutului bu=covinean. Şi ne dumirim par'că ce semnificaţie trebue să dăm ţan=ţoşului Turcălău din amintita stampă *Vatra=Dornei (baie)*, — pe care=l vedem cu cealmaua'n cap şi lung=căftănit la haină, călare pe=un bi=diviu de rasă. Gane se întregeşte deci prin Knapp — şi viceversa.

Cu totul în muntele şi'n folclorul Bucovinei ne transportă ex=cursia turistică din *Comoara de pe Rarău*. S'ar părea că Gane vor=beşte aice despre sine în persoana a treia, zicându=şi „tânărul Costin"; atât de aievea e orientarea în teren. Iată=ne deci în plin alpinism... româno=bucovinean:

„Întovărăşit de un călăuz din Dorna, tânărul Costin se urca pe muntele *Rarău*... Deasupra Rarăului stau clădite două stânci gigantice numite *Pietrele Doamnei*, înegrite de timp, sfâşiate de fur=tuni, şi care, văzute printre neguri cu turnurile lor fantastice, samănă a fi un palat zidit în văzduh".

— — — — — — — — — — — — — — —

„Dela un loc Costin nu mai putu face nici un pas înainte. Cărarea era ruptă în două. O râpă înfricoşată sta deschisă dinaintea sa... Atunci el se crezu pierdut. Având în faţă şi'n stânga râpa,

în dreapta zidul, obosit de osteneală, udat până la oase, el se încleştă cu amândouă mânile de-o rădăcină de brad şi se culcă la pământ.

— Fii mai verde, domnişorule, nu-i vreme să tremurăm de frică. Ducă-se-pe-pustii ne-a tăiat drumul; dar bun e Dumnezeu. De-om trece de aici sântem scăpaţi. —

Şi fără a pierde un minut, călăuzul scoase din traistă o funie lungă, legă pe Costin deacurmezişul trupului şi luând celalalt capăt în mână, îşi făcu semnul crucii şi apucă deadreptul pe păretele muntelui... Deasupra sufla furtuna aşa de puternic încât ducea paserile de-a roata în aier şi ameninţa când de când să-l răstoarne în prăpastie, dedesupt pământul nisipos şi ud îi luneca sub picioare, şi cu toate acestea el se urca mereu, ajutându-se când cu piciorul, când cu braţul de fiecare ruptură unde putea să se sprijine, de fiecare bolovan, de fiecare creangă, până ce în fine ajunse pe coama stâncii. Apoi răsuflându-se adânc, el începu a trage cu funia la sine pe tovarăşul său din vale!

— Ia sama şi nu te teme! — strigă el.

Costin văzându-se atunce ridicat în sus în mijlocul unei furtuni care urla a moarte în urechile lui, şi sprijinit numai în funie deasupra unei adâncimi de câteva mii de picioare, pe marginea căreia se legăna întocmai ca limba unui ornic, simţi tot sângele amorţindu-i în vine şi un văl negru i se puse pe ochi.

El pierdu conştiinţa de sine şi nu se trezi din ameţeală decât mult timp după ce călăuzul îl ridicase şi aşezase deasupra stâncii.

— Pe cât îmi aduc aminte — zise călăuzul — este aice o peşteră unde ne putem ocroti. — Apoi uitându-se în dreapta şi'n stânga:

— Ha! — strigă el cu bucurie — Iat-o!... —

Atunci ei se coborîră cu încetul în peşteră unde abia era loc pentru amândoi.

— De-acum şezi jos şi vino-ţi în fire, căci prin mare şi grea cumpănă am trecut.

— Suntem oare scăpaţi? — întrebă Costin uimit de primejdiile prin care trecuse.

— Scăpaţi buni-teferi! Mulţămeşte lui Dumnezeu. Alţii au păţit-o mai rău decât noi".

Apoi... Costin

„... îşi uitase spaimele, de când se afla ascuns sub stâncă [1]), când deodată o detunătură înfricoşată se auzi deasupra capului său.

— Ce este? — strigă Costin sărind drept în picioare.

— Nimică!... o fărâmătură de stâncă se duce de-a roata la vale. Ucigă-l-crucea le aruncă cu praştia de sus, dar ce risipeşte ziua, el pune noaptea la loc. Deaceea Pietrele Doamnei stau totdeauna întregi". —

Şi începe apoi tradiţia folclorică asupra Comorii de pe Pietrele Doamnei...

Foarte treaz în drumeția sa, nesățios să prindă cât mai mult și cât mai multe — ca'n toate drumurile sale — Gane ajunge să-și depene impresiile bistrițene și'n versuri, în „*Legenda*" *Piatra lui Toader* din mănunchiul de *Poezii*, edit. „Frații Șaraga" (fără an).

Și dacă e să ne convingem de agerimea, de pasiunea turistică a lui Gane, n'avem decât să cităm mărturii ca cele următoare:

„Mult îmi plăcea odinioară, pe când eram tânăr, să mă preumblu într'un car cu boi prin locuri frumoase..." (*Păcate mărturisite* 159).

„Eu unul eram setos să ies din cercul minunilor omenești [6]) și să întru în acel, mai larg și etern, al minunilor naturii" (ibidem 196);

„... ce ți-i bună experiența căpătată în urmă (= cu înaintarea vârstei), dacă în schimb ai pierdut însușirea *de a te înfrăți cu frumusețile naturii*" (ibid. 119).

Dar mai ales acest document sufletesc:

„Contemplarea marelor spectacole ale naturii, ...ne fac să uităm neajunsurile unei vieți trecătoare față cu misterioasa vecinicie. Acolo e marele izvor de mângâiere, *numai trebue să știe omul ceti în cartea naturii și să-i înțeleagă cuvântul*" (*Zile trăite*, 6).

Ce astronomică distanță între această profundă profesiune de credință și între cutare unilaterală și searbădă părere a lui Liviu Rebreanu d. p., care s'a pripit să opineze:

„În orice călătorie mai important decât toate priveliștile, peisagiile și minunile naturii, rămâne omul. Natura în sine nu e nici frumoasă, nici urâtă, nici măcar interesantă. Numai sufletul omului îi împrumută viață. Marea, șesul, dealurile, munții sunt deopotrivă de admirabili și de indiferenți. Cultul naturii e o născocire orășenească destul de recentă" (*Metropole* 1931, 9).

Și nu uităm că tot Gane preconizează următoarea nădejde:

„Cred însă, căci astfel ar fi să desperez de țară, că va veni o vreme când vom vedea și noi tinerimea română, întocmai ca cea franceză și germană, cu bastonul în mână și cu sacul pe umere, cutreierând țara în lung și'n larg, pentru a-i aprecia frumusețile și a se deprinde de-a o iubi" (*Zile trăite*, 258).

Ne întoarcem însă la *Piatra lui Toader*. Un pendant la *Piatra lui Osman*, înfățișându-ne tragedia plutașului Toader, victimă a acelei Bistrițe pentru care, cu alt prilej, Gane mai găsește următoarea suge-

---

[6]) Fiind vorba de stagiunea lui Gane la Paris, în 1867, și de plecarea lui la Elveția.

stivă comparație: „Cimitir înfiorător, în care stâncile stau martore, ca și crucile, despre locul unde, acești nenorociți și-au aflat mormântul!“...

Iar legenda plutașului Toader vădește acelaș abundent empirism bistrițenesc al lui Gane: atât prin *a)* izbutita evocare a cadrului, cât și *b)* prin bogăția terminologiei. — Adecă *a)*:

Apa Bistriței e bună
Vântul cald ușor adie,
Negurile 'ntind pe vârfuri
O urzeală argintie.

Dar din zorile aprinse
Vine-o rază pe furiș,
Care 'mprăștie și soarbe
Umedul păinjeniș.

Și-atunci pluta luminată
Vesel lunecă la vale,
Parcă dorul ar împinge-o
Pe stălucitoare cale. —

cu evocatoarele imagini „urzeală argintie“ și „umedul păinjeniș“, pentru fumegarea văilor și-a măgurilor, — și cu merituoasa personificare: „Parcă dorul ar împinge-o“ — cf. mai jos, după catastrofă, după zdrobirea în țănduri a plutei lui Toader, personificarea valurilor:

Apoi parcă de-a lor faptă
Ele 'n urmă se căiesc,
Își astâmpără mânia,
Varsă lacrimi și jălesc.

Și *b)*:

Când la *câmp*, când la *pădure*[7])
Toader pluta-și cârmuește;
Iată 'n șipot o îndreaptă,
Iat' acum o *doliește*[8]).

Iar acolo unde apa
Curge lin și adormită,
Toader cântă și visează
La logodnica-i iubită.

Pela colțul dela *Acra*
Prin vârtejul din *Căldare*[9]),
Mâna meșteră-a lui Toader
Duce pluta 'nvingătoare.

Apoi trece pe sub bolta
Cheilor[10]) întunecate,
Unde stâncile greoaie
Par în ceri împreunate.

Iată, iată se arată
În albastra depărtare
Uriașii munți ai Borcii
Unde satu-i în serbare.

Saltă inima lui Toader!...
A lui cale s'a scurtat,
Numai *Toancele*[11]) să treacă
Și din greu el a scăpat.

---

[7]) Cu Nota lui Gane: „Plutașii obicinuesc a zice: *la câmp, la pădure*, în loc de: *la stânga, la dreapta*“. — Cf. și rev. „Făt-frumos“ An. XIII 1938, 41.

[8]) Iarăși Nota lui Gane: „A *dolii* pluta înseamnează a o da lin, a o scoate din curent“.

[9]) Nota lui Gane: „*Colțul Acrei* și *Căldarea* sunt două puncte periculoase pe Bistrița“.

[10]) Nota lui Gane: „Cheile sunt o strâmtoare între munții Pietrosu și Giumalău“. — Rectificăm în loc de *Giumalău*: *Rarău*!

[11]) Nota lui Gane: „*Toancele* e cea mai periculoasă cataractă pe toată întinderea Bistriței“.

Dar în *Toance* vijelia
Se ridică de sub stânci,
Duhul rău sălăşlueşte
În *Genunele*[12]) adânci.

Toader însă ştie strunga[13]);
Nu odată a trecut
Prin strâmtoarea 'nfricoşată
Unde-atâţia s'au pierdut.

El îşi face semnul crucii,
Apoi intră fără frică
În cea volbură turbată
Într'a iadului potică.

Însă vai!... Strunga-i închisă
De-un catarg[14]) care-o iezeşte.
Pluta dusă ca săgeata
În mii ţănduri se zdrobeşte.

Şi acum, amintita excursie bucovineană a lui Gane, împreună cu familia doamnei Pia Brătianu în Iulie (— August?) 1886 (Gane era de 48 ani). Dela Iţcani la „Dorna-Vatra" cu trăsurile, şi apoi cu pluta până la Hangu pentru ascensiunea Ceahlăului.

De data aceasta, drumul pe Bistriţa e substanţial şi pitoresc şi amănunţit înfăţişat: perfect comentar pentru versificaţia *Piatra lui Toader* şi, se 'nţelege, nu numai atât.

Nu mai stăruim asupra drumului dela Iţcani la Dorna — şi pentru motive cari uşor se pot ghici...

Gane ne dă întâi o preţuire a Bistriţei care concurează cu cea a lui Vlahuţă. „Călătorii străini cari au străbătut-o pe plute, din Dorna până 'n Piatra, o pun cu drept cuvânt printre cele mai frumoase ape din lume" — cetiam în *România* pitorească. Sinteza lui Gane pentru Bistriţa e:

„Mergeam aşa la vale, luaţi de apă şi de gânduri, străbătând o ţară ca din poveste... O! Doamne, ce ţară!... Nu există penel de pictor, nici grai de poet care să poată da măcar o ideie de priveliştile ce se desfăşurau dinaintea ochilor noştri la fiecare cotitură a râului. Pe când toate râurile din ţară, Oltul, Ialomiţa, Jiul, Dâmboviţa, curmezişesc munţii şi în câteva oare te vezi numai decât ieşit în prelargul şesurilor, Bistriţa din contra curge dealungul între două şiruri de munţi mari şi-i trebue plutaşului două zile întregi, altă dată şi mai mult, după iuţala apei, ca să răsbată la câmp" (*Zile trăite* 240).

Iar pentru amănunte, Gane ne serveşte (ca de atâtea ori în scrisul său sincer şi cinstit) cu adevărat *zile trăite*:

Trecurăm pela *Colţul Acrei*, un colţ de stâncă ce înaintează până'n mijlocul Bistriţei şi de care multe plute rău cârmuite s'au sfărâmat. Trecurăm prin fiertura din *Căldare* unde apa, rotindu-se'n loc, clocoteşte din fund şi până'n faţă ca într'o adevărată căldare, şi

[12]) Nota lui Gane: „*Genune* însemnează bulboană, adâncime".

[13]) Nota noastră: *strunga* = locul nepericlitat de colţurile şi ţancurile stâncilor.

[14]) Iarăşi Nota noastră: Bârnele mai groşcioare din plută se cheamă *ghile* sa *catarguri*; cele supţiri: *piloţi*; iar cele uriaşe: *haşcă* (vezi şi „Făt-frumos" 1938, 37)

iată-ne ajunşi la strâmtoarea dela *Chei*, unde priveliştea se schimbă cu desăvârşire. Acolo Bistriţa nu are maluri, ci de-o parte şi de altă parte stâncile se rădică drepte ca zidul, până'n naltul ceriului, aşa că deodată se face întuneric, întrevăzându-se ceriul deasupra capului numai ca o dungă albă, depărtată, iar în une-locuri munţii mai mai că se'mpreună cu totul, de parc'ai crede că mergi pe sub pământ. Acolo Bistriţa, speriată ea însaşi de neagra strâmtoare, se aruncă viforoasă şi înspumată, grămădind val peste val, ca doar va ieşi mai curând la lumina soarelui, şi glasul ei ca tunetul răspunde din zid în zid, acoperind orice glas omenesc" (ibidem 241—242).

Distinsă, splendidă facultate de a putea personifica: „Acolo Bistriţa speriată ea însaşi de neagra strâmtoare..." La fel de sugestiv va intui Gane şi altădată: „cântecul buciumului... parcă era însuşi graiul viu al muntelui" (schiţa *Slănicul de ieri şi de azi* în vol. *Pagini răslețe* 1901, 90—91). Fapt vrednic a fi reţinut împotriva fofârluţei critice G. Călinescu (celebru maltrator al lui Eminescu şi acum al lui Creangă), superficialul G. Călinescu, care pentru scrisul lui Gane n'avea decât calificativul [15]) de *literatură* „mediocră şi leşinată" !

Când deci, la 10 Octomvre 1875, N. Gane, rostindu-şi cuvântul comemorativ la inaugurarea Monumentului lui Grigore Ghica Voevod dela Iaşi, pomenia şi de:

„Bucovina, grădina Moldovei cu mormântul lui Ştefan cel Mare, cu atâtea şesuri îmbelşugate şi munţi plini de metaluri, cu atâtea vechi cetăţi şi mănăstiri, martore din timpurile de glorie a vechilor Moldoveni" (*Pagini răslețe* 147) —

— când apoi, în aceleaşi *Pagini răslețe* (121) Gane mai glăsueşte despre —„cea mai scumpă... provincie, frumoasa Bucovină"—atunci aceste cuvinte nu sunt numai un fel de-a vorbi, o floare retorică, ci'n bună parte, vibrarea unor profund-trăite convingeri.

Dealtfel Gane are legături cu Bucovina — fie chiar numai indirecte — chiar şi'n semnul amintitei prăznuiri a muceniciei lui Grigori Ghica-Voevod, prohodul din 1 Oct. 1875 dela Beilicul Iaşilor având întâi caracterul unei dârze înverşunări patriotice împotriva Austriei jubilante din Cernăuţii Bucovinei, iar primarul Iaşilor N. Gane fiind acela care a instituit durabila pomenire a Martiragiului din 1/12 Oct. 1777, căci mai cerea el atunci, la 1 Oct. 1875:

„Şi această serbare de doliu a ţării să o repetăm şi'n anul viitor şi'n toţi anii de-a rândul şi s'o înrădăcinăm în deprinderile noastre şi a(le) copiilor noştri..." *Pagini răslețe* (151).

---

15) Vezi Leca Morariu, *Eminescu la... Techirghiol (Anti-Călinescu)* pag. 16.

Iar 1-a Oct. 1777 ajunse apoi a fi pentru Bucovina robită anul de naştere al faimosului Martiragiu *Arborosean*...

Dar Gane e al Bucovinei nu numai prin intensa cercetare a pământului bucovinean, prin pitoreştile slăviri ce i le-a închinat acestui pământ,— ci şi prin înfăţişarea câtorva tipuri bucovinene,— începând dela... (nu dela *Margareta* adolescentei sale iubiri), — dela cele câteva personagii din *nuvelele* bucovinene *Piatra lui Osman* şi *Comoara de pe Rarău* — şi ajungând până la... marele istoric Eudoxiu Hurmuzachi. Gane e doar cel ce ne informează asupra... înecului lui Doxachi Hurmuzachi în Marea-de-Nord! Ne oprim deci la memorialul *O baie în Marea-de-Nord* (vol. *Păcate mărturisite)* şi reţinem cele ce urmează.

E vorba de vilegiatura lui Gane, în Iulie—August 1867, la celebra plajă belgiană *Ostanda*. Şi:

„Într'una din zile vine să se scalde împreună cu noi Docsachi Hurmuzaki şi, dupăce ne hârjonim câtva timp câteşi trei lângă ţărm, împroşcându-ne cu apă ca copiii, deodată dânsul pleacă înot spre stâlpul întâi, il trece, ajunge la stâlpul al doilea, il trece, şi ajunge la stâlpul al treilea. Până aici nu era nimic grozav de îngrijitor, căci mai mulţi au avut curajul să înainteze până la acest ultim stâlp. Dar, odată ajuns acolo, în loc să se întoarcă, Docsachi Hurmuzaki merge înainte, intră în curentul cel albastru şi... dispare. Depărtarea de ţărm era acum aşa de mare încât din cauza creţului valurilor nici l-am fi putut vedea, chiar dacă ar fi continuat a se susţinea pe suprafaţa apei.

Cuprinşi de groază, am început cu toţii, cei dela mal să strigăm: —O barcă!... O barcă!...— Dar din nenorocire, pe vremea aceea, nu era la *Paradis*[16]) nici o barcă de salvare. Una singură, hârbuită, se odihnia ironică pe uscat, răsturnată cu fundu'n sus. Până când s'o întoarcem şi s'o târâim la apă, până când să găsim un băieş care s'o cârmuiască, căci noi toţi, ca locuitori ai Paradisului, eram în costumul lui Adam, a trecut vreme la mijloc, astfel c'ar fi putut bietul Docsachi să se înece, nu odată, ci de zece ori.

---

[16]) *Paradis* îi ziceau vilegiaturiştii noştri improvizatului *solariu*, pentru care mai cetim: „în toate dimineţile, între oarele 8 şi 9, luam baia într'un colţ al ţărmului, mai departe, numit *Paradis*, unde eram numai între bărbaţi şi aveam permisiunea de a ne scălda fără costum. Acolo, în mare se vedeau trei stâlpi, la diferite adâncimi, spre cunoaşterea tuturor că ultimul stâlp atingea limita extremă până unde se puteau aventura înotătorii; dincolo era pericol de moarte, fiindcă intrai într'un curent puternic, iresistibil, care se distingea chiar de pe mal ca o dungă lată, albastră; ai fi zis un fluviu care curgea prin mare paralel cu malul" (*Păcate mărturisite* 144—14·).

Înzădar băiaşul a umblat cu luntrea în toate părţile pe unde credea el să întâlnească pe nenorocitul înotător; nici zare de el nu s'a mai văzut. Era înţeles lucru. Îl înghiţise adâncul.

Ne=am întors cu toţii în oraş cu inima ruptă şi nu ne puteam explica ce l=a apucat pe bietul om, aşa deodată, de bun cheful, să se ducă la moarte sigură, căci nimene din câţi au intrat în curentul cel periculos n'a mai revenit.

Ceasul cel rău, nu altă ceva... — gândiam în mine. Când ne=norocirea te paşte n'o poţi înconjura; de=i în urmă, ea te=ajunge; de=i înainte, tu o ajungi.

Această tristă veste a făcut o impresiune enormă în tot cu=prinsul oraşului. Docsachi Hurmuzaki nu era un om ordinar. Des=cendent al unei familii vechi boiereşti, el poseda o cultură întinsă, o inteligenţă superioară şi o mare avere fonciară în Ducatul Bucovinei. Era deputat în *Reichstagul* Vienei şi un filo=român[17]) dintre cei mai ardenţi. Ziarul băilor Ostanda a ieşit în dimineaţa aceea cu numele lui Eudoxiu Hurmuzaki încadrat în negru[18]) şi întovărăşit de un ne=crolog foarte mişcător.

Eu unul eram aşa de trist, că mă hotărîsem să părăsesc Os=tanda. În ziua aceea m'am dus la Cazino mult mai târziu ca să de=junez, şi după ce am frunzărit ceva, căci mi se tăiase pofta mân=cării, am stat acolo de urît, neştiind ce să fac, răscolind toate ziarele, fără să le pot ceti,— când, deodată, pela orele 3, văd doi Francezi cari lornetau marea cu multă atenţiune. — Ce să fie?— gândii eu, căci cu toată aţintirea încordată a ochilor mei nu puteam distinge nimic. Mi=am luat deci îndrăzneala, deşi nu=i cunoşteam, să=i întreb ce văd pe mare. Atunci unul dintre ei îmi răspunse foarte politicos: — Ve=dem ceva, dar noi singuri nu ştim ce e. Vre=un butoi, vre=o sfărâ=mătură de barcă sau vr'un cadavru. În tot cazul e ceva care se apropie de mal. —

La cuvântul *cadavru* care mi=a amintit nenorocirea de dimi=neaţă, mărturisesc că mi s'au tăiet picioarele.

După câteva minute, în adevăr am început şi eu a vedea, cu ochii liberi, un punct care când dispărea, când i=ar apărea în creţul undelor şi care, împins de mişcarea fluxului, înainta spre ţărm. Punc=tul cela se făcea tot mai mare, mai distins, mai vizibil; a ajuns în curentul cel albastru; l=a trecut; a ajuns la stâlpul al 3=lea; l=a trecut. Vai!... acum puteam să=mi dau seamă bine ce era. Era în adevăr un cadavru omenesc pe care îl purtau valurile în voia lor şi=l aduceau, par'că fatal, la locul de unde a plecat. A(l) cui putea să fie altul decât a(l) lui Docsachi Hurmuzaki?

Când cadavrul a ajuns aproape de stâlpul al 2=lea, eu dim=preună cu toţi oaspeţii câţi eram la Cazino, mişcaţi ca de=o putere electrică, am luat=o la fugă spre Paradis, şi nu bine am ajuns acolo,

---

[17]) *Naţionalist* şi, poate *iredentist* austriac — pare că vrea să zică Gane.

[18]) Cine va fi harnic să dea de urma acelui ziar?

plini de suflet, că iată cadavrul care înota voiniceşte spre mal, dând din mâni şi din picioare, ieşi din unde, ca un zeu al mării, sub forma vie şi veselă a lui Docsachi Hurmuzaki.

Cine-ar putea să spuie nemărginita bucurie ce am simţit cu toţii când l-am văzut bun-teafăr, viind cu surâsul pe buze înspre noi şi dându-ne mâna cu un aier care par'că ne zicea: — Da bine, domnilor, de ce vă miraţi? — Apoi, înconjurat de noi, el se în-dreptă spre cabina pe roţi, unde îşi lăsase hainele de dimineaţă, şi unde noi, prin o fericită zăpăceală, le-am uitat în momentul când îl crezusem mort.

Pe când se îmbrăca el, în perfectă linişte, ca şi când s'ar fi întors dela cea mai obicinuită şi mai banală preumblare, el ne zicea: — Ei bine, domnilor, asta nu-i întâia oară când stau câte cinci şi şase ceasuri în mare. Pe mine apa nu mă osteneşte; când înot cu faţa'n sus, îmi trebue o mişcare din palme aproape nesimţită, ca să mă susţin la suprafaţă. Astfel, eu pot ceti, mânca şi chiar dormi pe apă. Precum un om doarme pe un pat cât de strâmt şi, prin somn, instinctiv se fereşte de margine, ba doarme chiar călare şi nu cade, aşa şi eu nu mă duc la fund, fiindcă instinctiv palmele mele se mişcă, făcându-şi datoria de vâsle" (145—152).

„Vestea revenirii lui se răspândi cu iuţeala fulgerului între toţi oaspeţii din Ostanda, şi o bucurie nespusă, întovărăşită de-o mare admiraţiune, cuprinse inimile tuturor.

Imediat ziarul băilor scoase un supliment pentru a rectifica ne-crologul de dimineaţă şi a anunţa cu entusiasm acest extraordinar *tour de force* a(l) lui Docsachi Hurmuzaki de a fi trecut de două ori cumplitul şuvoi albastru, care a fost totdeauna spaima înotătorilor.

La oarele 7 seara, când dânsul se prezentă la Cazino pentru a prânzi, sutele de oaspeţi ce erau acolo se sculară în picioare, şi-l primiră în aplause şi urale zgomotoase. Bietul om n'avea îndestule mâni să le dea la toţi, nici îndestul răgaz, ca să răspundă la toate întrebările şi felicitările. În ochii tuturor el devenise un erou. Fru-moasele fiice ale Albionului, cari se preumblau de obicei aşa de în-ţepate pe malul mării, fără să arunce o ochire asupra vre-unui mu-ritor, de astădată, uitându-şi mândria de rasă, nu ştiau cum să stră-bată mai repede prin mulţime, pentru a vedea deaproape vestitul înotător, a-i vorbi, a-l felicita, a-i strânge mâna cu efuziune, iar una mai demonstrativă se zice chiar că l-ar fi şi sărutat.

Lucru ciudat, eu care până în ziua aceea nu-mi cunoşteam păcatul de a fi invidios, mărturisesc că grozav aşi fi voit să fiu în locul lui, înghesuit de atâtea gingaşe miss. Ce vrei, nu-şi poate ci-neva învinge firea aşa uşor!

Mai târziu feliurite alte izbânzi atribuite lui au fost puse în cir-culaţiune. Se zicea c'ar fi trecut oarecând Dardanelele în not şi că altădată ar fi scoborît, asemine în not, Dunărea, dela Viena până la

Pesta în urma unei prinsori. Dar aceste vitejii nu le-am auzit din gura lui şi n'am avut chip să le verific.

Ceea ce-i sigur, e că pentru România a fost un mare bine că Hurmuzaki nu s'a înecat în excursiunea îndrăzneaţă ce a făcut pe Marea-de-Nord ; căci cât a mai trăit a avut timpul să adune din bibliotecile şi arhivele Vienei nenumărate documente cari se tipăresc şi astăzi sub auspiciile Academiei Române şi sunt un nepreţuit tesaur pentru istoria patriei noastre" (152—155).

Iar dupăce acum ne-am convins că, între toţi scriitorii noştri de ieri, aproape niciunul nu-l întrece pe Gane în bucovinie, — nu pregetăm de-a semnala coincidenţa (aproape simbolică în semnificaţia ei) că prima traducere în nemţeşte [19]) a mai întregii lui opere literare, a venit din Bucovina : cele două volume de *Novellen von N. Gane, Autorizierte Übersetzung aus dem Rumänischen von Iks, Czernowitz* 1903 şi 1906.

Ipermodestul *Iks* ştim c'a fost surgunitul profesor ceh, care'n Bucovina, şi (călăuzit parecă de blajinul N. Gane...) în special printre muntenii bucovineni, îşi găsise a doua patrie: fericitul *Iaroslav Kramerius* [20]) (adormit de veci la 12 Sept. 1911) un alt uitat — ca şi N. Gane !... Ne întrebăm chiar, ori de-i mai cunoaşte cineva locul de veşnică odihnă ?... Şi ne întrebăm ori de se va afla cineva (fie chiar un *Cerc cehoslovaco-român*, dacă nu chiar o asociaţie românească-sadea) care să-i cultive aducerea-aminte, — fiindcă, dacă cinstirea celor mari e cinstitoare, atunci slăvirea celor oropsiţi e operă de Samaritean...

Dar... uitat oarecum, nedreptăţit, e şi Nicu Gane ! Uitat, nu'n faţa realelor preocupări literare ! „Uitat" în faţa farsoriei literare, — care, ca un G. Călinescu, se poate pripi să vorbească [21]) de „literatura mediocră şi leşinată a lui Nicu Gane" !

Ştiinţa literară, ţinând seama de realizări ale lui Gane ca *Şanta, Duduca Balaşa, Cânele Balan, În vacanţe, Aliuţă, Ion Urdilă, Ura din copilărie, Zi-i patimă şi te mântuie, Catrinţaş,* — ştie că Gane va înfrunta timpurile... „Uitat" în faţa ignoranţei, N. Gane

---

[19]) Pentru alte traduceri din Gane cf. mai ales : Leca Morariu *N. Gane în traducere* în „Junimea literară" An. XIII 1924, 111—113.

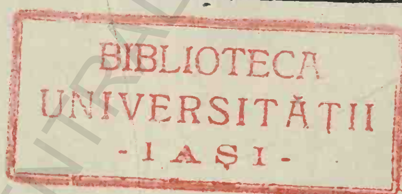
[20]) Iar acest arhielocvent *Iks* al modestiei lui I. Kramerius, a rezultat (cum ne lămureşte I. E. Toroutiu, în calda evocare † *Iaroslav Kramerius*, „Neamul românesc literar", An. III 1911, 563—565) din ingeniosul şi savuros-echivocul aliaj al iniţialelor şi al unei finale din numele lui.

[21]) Cf. „Făt-frumos" 1937, 194.

mai poate fi „uitat" doară în fața snobismului (deci d. p. în pre-sumpțioasa și diletanta *Histoire de la littérature roumaine* a lui Petre V. Haneș, cu pompoasa prefață a lui Mario Roques, Paris 1934, care nu pomenește nici o singură dată, nici măcar în *Indice*, numele lui N. Gane . . .).

Știm apoi — cei ce știm [22]) — că Gane s'a născut la 1 Faur 1838 (deci nu 1835 !). Cu precizările de față, Bucovina atâtor feri-cite popasuri ale lui Nicu Gane sărbătorește deci oarecum centenarul nașterii lui Gane, — închinându-i amintirii lui *ale sale dintru ale sale*, pentruca *dar din dar să se facă raiul !* . . .

[22]) Căci d. p. Gabriel Drăgan în surogatul său de *Istoria literaturii române*, ed. a II-a (!), 259 nici azi n'o știe ! Cf. de altfel I. E. Torouțiu în *Studii și do-cumente literare* I, 1931, 126 și 138.

DE ACELAŞ AUTOR:

1. *Dela noi (Poveşti bucovinene)*, Ed. I-a Suceava 1915; Ed. a II-a Arad 1919; Ed. a III-a Cernăuţi 1920 (Ediţie premiată de Academia Română); Ed. a IVa Suceava 1926; Ed. a V-a Cernăuţi 1937.
2. *Un nou manuscris vechiu: Isopia Voroneţeană*, Cernăuţi 1922.
3. *Codicele Pătrăuţean şi asasinarea lui Grigore Ghica*, Botoşani 1922.
4. *Ce-a fost odată (Din trecutul Bucovinei)*, Ed. I-a Cernăuţi 1922; Ed. a II-a Bucureşti 1926 „Casa Şcoalelor".
5. *Fraţinii Eminescu*, Cernăuţi 1923.
6. *Războiul Troadei (După Codicele Const. Popovici 1796)*, Cernăuţi 1923 (Operă premiată de Academia Română).
7. *Morfologia verbului predicativ român I*, Cernăuţi 1924.
8. *Isopia Braşoveană din 1784*, Cernăuţi 1924.
9. *Institutorul Creangă*, Cernăuţi 1925 (Operă premiată de Academia Română).
10. *Drumuri moldovene (Pe urmele lui Creangă)*, Cernăuţi 1925 (Operă premiată de Academia Română).
11. *La Comăneşti*, Cernăuţi 1925.
12. *Morfologia verbului predicativ român II*, fascicola 1-a: *Prezentul indicativ*, Cernăuţi 1926.
13. *De-ale lui Creangă (Popa Duhu şi Zahei Creangă)*, Cernăuţi 1926.
14. *Un cântăreţ al Sucevii: T. Robeanu*, Cernăuţi 1926.
15. *De vorbă cu stilistul I. Gorun*, Cernăuţi 1926.
16. *Erezia antineologistă*, Suceava 1926.
17. *La Cetatea-Albă*, Bucureşti 1927.
18. *Istro-Românii*, Cernăuţi 1927.
19. *Decameronele strămoşilor noştri*, Bucureşti 1927.
20. *La 10 Mai 1927*, Bucureşti 1928.
21. *Morfologia verbului predicativ român II*, fascicola a 2-a: *Prezentul conjunctiv şi imperativul*, Cernăuţi 1928.

22. *Rugaț pre Domnu ăn limba lu maia nostre, Librică za lu Rumeri din Istrie* (Carte de rugăciuni în dialectul istro-român), Susn'evița-Jeiăn 1928.
23. *Lu frați noștri, Libru lu Rumeri din Istrie* (în dialect istro-român), Susn'evița-Jeiăn 1928 (Operă premiată de Fundația „Regele Ferdinand" și de Academia Română).
24. *Voi lăudatu, Din Morfologia verbului român,* Cernăuți 1928.
25. *Noterelle istro-rumene,* Roma 1928.
26. *Pe marginea cărților I,* Cernăuți 1928.
27. *De-ale Cirebirilor I, Texte din Susn'evița,* Cernăuți 1929.
28. *Pe marginea cărților II,* Cernăuți 1929.
29. *Cimilituri* (Biblioteca „Făt-frumos" Nr. 1), Suceava 1930.
30. *De-ale Cirebirilor II, Texte din Bîrdo, Sucodru și Grobnic,* Cernăuți 1932.
31. *Eminescu (Note pentru o monografie), Fascic. 1 : Cap. VI Copilăria lui Eminescu și Cap. VII Eminescu elev,* Suceava 1932.
32. *Pe marginea cărților III, (Alecsandri—Cezar Petrescu—Ciribirești),* Cernăuți 1932.
33. *Pe marginea cărților IV, (Creangă),* Cernăuți 1932.
34. *De-ale Cirebirilor (Texte istroromâne din Jeiăn),* Buc. 1932.
35. *Eminescu la . . . Techirghiol (Anti-Călinescu),* București 1932.
36. *Pentru cântecul popular (Precizări),* Cernăuți 1933.
37. *La Voroneț (1913 și 1914),* Suceava 1933.
38. *La semicentenarul C. Porumbescu,* Suceava 1933.
39. *De-ale Cirebirilor III (Texte istroromâne din Jeiăn),* Suc. 1933.
40. *De-ale Cirebirilor IV (Scrisori istroromâne din Jeiăn și Susn'evița),* Cernăuți 1934.
41. *Muzeul Porumbescu,* București 1934.
42. *„Eminescu în italienește" !* Cernăuți 1934.
43. *T. Robeanu,* Siret 1936.
44. *Folclor aservit filologiei ? !* Siret 1936.
45. *Maiorescu și neologismul,* Cernăuți 1937.
46. *Eminescene,* Cernăuți 1937.